

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Міжнародно-правові механізми забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні

Олег Г. Предместніков ¹* • Денис В. Кривцов ²

¹ Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна). Завідувач кафедри права, д. ю. н., професор, заслужений юрист України.

² Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (Україна). Викладач кафедри підготовки льотного складу та фахівців авіаційних штабів.

* Автор-кореспондент, e-mail: predmestnikov@ukr.net

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.2.13](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.2.13)

Авторське право

© 2025 авторів

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

Стаття присвячена аналізу міжнародно-правових механізмів забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені на території України. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення справедливості для жертв воєнних злочинів та злочинів проти людяності, а також притягнення до відповідальності винних осіб, що є важливим як для України, так і для зміцнення міжнародного правопорядку. Мета статті - дослідити існуючі міжнародно-правові механізми забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені в Україні, визначити основні виклики, що стоять на шляху їх ефективного застосування, та запропонувати шляхи вдосконалення цих механізмів для досягнення справедливості й зміцнення міжнародного правопорядку. Для досягнення мети в ході дослідження було вирішено ряд завдань: визначено сутність понять «воєнні злочини» та «злочини проти людяності»; проаналізовано міжнародні інституції, які відіграють ключову роль у забезпеченні відповідальності за такі злочини, зокрема, Міжнародний кримінальний суд, Міжнародний суд ООН та Європейський суд з прав людини; оцінено роль національних органів досудового розслідування та судів в Україні у забезпеченні правосуддя; виявлено основні проблеми, що ускладнюють реалізацію міжнародно-правових механізмів та запропоновано шляхи їх подолання. За результатами дослідження встановлено, що міжнародно-правові механізми відіграють важливу роль у розслідуванні воєнних злочинів і злочинів проти людяності, притягненні винних до відповідальності та забезпеченні справедливості для жертв. Однак існує ряд проблем, які ускладнюють їх ефективну реалізацію, зокрема, прогалини у національному законодавстві, обмежені технічні та ресурсні можливості, відсутність програми захисту свідків і постраждалих, недостатня обізнаність населення, а також політичні перешкоди на міжнародному рівні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

міжнародно-правові механізми, воєнні злочини, злочини проти людяності, міжнародне право, Міжнародний кримінальний суд, національно-правові інструменти, Спеціальний трибунал.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

International Legal Mechanisms to Ensure Accountability for War Crimes and Crimes Against Humanity in Ukraine

Oleh Predmestnikov ^{1*} • Denys Krivtsov ²

¹ Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine). Head of the Department of Law, Doctor of Science (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine.

² Ivan Kozhedub National Air Force University (Ukraine). Lecturer at the Department of Training of Flight Personnel and Specialists of Aviation Headquarters.

* **Corresponding Author**, e-mail: predmestnikov@ukr.net

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.2.13](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.2.13)

Copyright © 2025
by authors

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article is devoted to the analysis of international legal mechanisms for ensuring accountability for war crimes and crimes against humanity committed on the territory of Ukraine. The relevance of the study is stipulated by the need to ensure justice for victims of war crimes and crimes against humanity, as well as to bring perpetrators to justice, which is important both for Ukraine and for strengthening the international legal order. The purpose of the article is to study the existing international legal mechanisms for ensuring accountability for war crimes and crimes against humanity committed in Ukraine, to identify the main challenges to their effective application, and to propose ways to improve these mechanisms in order to achieve justice and strengthen the international legal order. In order to achieve this goal, the study solved a number of tasks: defined the essence of the concepts of “war crimes” and “crimes against humanity”; analyzed the international institutions that play a key role in ensuring accountability for such crimes, in particular, the International Criminal Court, the International Court of Justice and the European Court of Human Rights; assessed the role of national pre-trial investigation bodies and courts in Ukraine in ensuring justice; identified the main problems that complicate the implementation of international legal mechanisms and proposals. The study found that international legal mechanisms play an important role in investigating war crimes and crimes against humanity, bringing perpetrators to justice and ensuring justice for victims. However, there are a number of challenges that impede their effective implementation, including gaps in national legislation, limited technical and resource capacities, lack of a witness and victim protection program, lack of public awareness, and political obstacles at the international level.

KEYWORDS

international legal mechanisms, war crimes, crimes against humanity, international law, International Criminal Court, national legal instruments, Special Tribunal.

1. Вступ

З 2014 року Україна стала ареною численних злочинів, скоєних Росією, зокрема, воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Зазначені дії є грубим порушенням міжнародного права. Вони загрожують основоположним принципам верховенства права і захисту прав людини, що становлять основу цивілізованого світового порядку. Забезпечення справедливості для жертв цих злочинів та притягнення винних до відповідальності є не лише моральним, але й юридичним імперативом для міжнародної спільноти.

Сьогодні спостерігається безпрецедентна активізація міжнародної спільноти у питаннях розслідування злочинів, вчинених на території нашої держави. Україна використовує всі доступні міжнародно-правові механізми для захисту своїх прав та притягнення Росії до відповідальності. Такими механізмами є діяльність Міжнародного суду ООН, Міжнародного кримінального суду, Європейського суду з прав людини, Організації Об'єднаних Націй, національних органів досудового розслідування та суду. Однак попри значні зусилля, існуючих механізмів поки що недостатньо для досягнення повної відповідальності за найтяжчі злочини, які мають місце в Україні.

Враховуючи зазначене, необхідно зосередитися на аналізі існуючих міжнародних інституцій і правових інструментів, які можуть бути застосовані для притягнення до відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні, а також на визначенні основних перешкод, що виникають на шляху забезпечення справедливості для жертв. Особливу увагу слід приділити розробці пропозицій щодо вдосконалення цих механізмів для того, щоб забезпечити їх ефективність та сприяти подоланню правових і політичних труднощів, з якими стикається міжнародна спільнота в умовах війни. Таким чином, дослідження міжнародно-правових аспектів покарання за воєнні злочини та злочини проти людяності, скоєні в Україні, має важливе значення для подальшого розвитку міжнародного правопорядку та захисту прав людини.

2. Огляд літературних джерел

Воєнні злочини та злочини проти людяності, зокрема й ті, що вчиняються на території України, є предметом дослідження багатьох науковців, таких як Репецький В. М. та Лисик В. М. [1], Піддубна М. В. [2], Стефанчук М. [3]. У своїх роботах вони розглядають правову природу цих злочинів, їх кваліфікаційні ознаки, а також роль національного кримінального права у протидії подібним діянням. Роль у притягненні до відповідальності за скоєння воєнних злочинів і злочинів проти людяності на території України, яку відіграють національні органи досудового розслідування та суди, висвітлила Кольчинська К. [4]. У своїй роботі вона підкреслює важливість ефективної діяльності органів правопорядку, забезпечення належного документування злочинів, а також дотримання стандартів міжнародного права в процесі їх розслідування та розгляду. Однак недостатньо дослідженим залишається питання застосування міжнародно-правових механізмів забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні. Незважаючи на те, що деякі аспекти цього питання розглядаються у роботах Кравченка С. [5] та Іліки М. [6], їх аналіз обмежується загальними положеннями або оглядом окремих механізмів.

Особливої уваги потребує дослідження практичних проблем, які виникають під час імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство, зокрема, адаптації кримінального кодексу України до вимог Римського статуту.

Отже, сучасні дослідження вимагають не лише глибокого аналізу існуючих міжнародних механізмів забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, а й розробки практичних рекомендацій щодо їх ефективного використання у контексті України. Цей аспект є надзвичайно важливим з огляду на необхідність притягнення винних осіб до відповідальності та забезпечення справедливості для постраждалих.

3. Постановка завдання

Мета статті – дослідити існуючі міжнародно-правові механізми забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені в Україні, визначити основні виклики, що стоять на шляху їх ефективного застосування, та запропонувати шляхи вдосконалення цих механізмів для досягнення справедливості й зміцнення міжнародного правопорядку.

4. Методи та матеріали

Дослідження ґрунтується на всебічному огляді наукових праць та звітів, які стосуються міжнародно-правових механізмів відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні, а також на аналізі існуючих правових інструментів і міжнародних інституцій. В ході дослідження використані такі загальнонаукові методи пізнання як аналіз, синтез, порівняння та прогнозування.

Метод аналізу та синтезу використаний для вивчення сутності понять «воєнні злочини» та «злочини проти людяності», а також для оцінки ролі міжнародних інститутів у розслідуванні воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Порівняльний метод застосований для порівняння національних та міжнародних норм, а також для порівняння міжнародно-правових механізмів.

Метод прогнозування допоміг розробити пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства та міжнародних механізмів, що сприятимуть їх ефективнішому застосуванню.

5. Результати та обговорення

Перш ніж перейти до розкриття теми нашого дослідження, вважаємо за необхідне визначити сутність понять «воєнні злочини» та «злочини проти людяності». Розширене поняття «воєнні злочини» наводиться в Статуті Міжнародного військового трибуналу, який відбувся в Нюрнберзі у 1945 році. Відповідно до статті 6 документу такі злочини є порушеннями законів та звичаїв війни. До них відносяться вбивства, жорстоке поводження або депортація цивільних осіб на захоплених територіях, вбивство заручників, жорстоке поводження з військовополоненими, крадіжка майна, руйнування населених пунктів без військової необхідності тощо [1].

Більш розширене визначення пропонується в Римському статуті Міжнародного кримінального суду, ухваленому в 1998 році. Зокрема, стаття 8 документу тлумачить військові злочини як порушення Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та інші серйозні порушення законів і звичаїв війни, які відбуваються під час міжнародних збройних конфліктів [7].

В українському законодавстві не міститься визначення поняття «воєнний злочин». Втім у Кримінальному кодексі України (ККУ), а саме, в розділі XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» передбачається відповідальність за такі злочини, як жорстоке ставлення до військовополонених і цивільних осіб, примусове вигнання цивільних для виконання робіт, розграбування національних цінностей на захоплених територіях, використання засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, а також інші порушення законів та звичаїв ведення війни [2].

Згідно з положеннями Римського статуту Міжнародного кримінального суду, злочини проти людяності охоплюють дії, які здійснюються свідомо та є частиною масштабного або системного нападу на цивільне населення. До таких злочинів належать вбивства, знищення, депортація чи примусове переміщення осіб, незаконне позбавлення свободи, катування, зґвалтування та переслідування окремих груп або спільнот за політичними, расовими, національними, релігійними, культурними чи іншими ознаками. Насильницьке зникнення осіб також є частиною цих злочинів [7].

Важливим для кваліфікації діяння як злочину проти людяності є його масштабність, яка передбачає завдання великої шкоди значній кількості мирних жителів. Відмінність від військових злочинів полягає в тому, що останні можуть бути поодинокими випадками, тоді як злочини проти людяності обов'язково є частиною системного процесу. Окрім того, військові

злочини можуть відбуватися лише під час війни, тоді як злочини проти людяності можливі в будь-який час.

В ККУ відсутнє окреме визначення злочинів проти людяності як масштабних та систематичних нападів на цивільне населення. У зв'язку з цим вони класифікуються і реєструються в Єдиному реєстрі досудових розслідувань як воєнні злочини [3].

Отже, з огляду на розглянуті визначення та положення міжнародного права, воєнні злочини та злочини проти людяності мають суттєві відмінності в контексті масштабності та систематичності вчинення. Воєнні злочини включають порушення законів війни, такі як вбивства, катування, напади на цивільні об'єкти та інші дії. На відміну від цього, злочини проти людяності характеризуються широкомасштабними та систематичними нападами на цивільне населення і можуть бути вчинені не лише в умовах війни, а й у мирний час. В Україні, попри відсутність чіткого визначення цих злочинів у ККУ, такі дії кваліфікуються як воєнні злочини і реєструються у відповідних державних реєстрах. Таким чином, існують певні прогалини у національному законодавстві, що потребують доопрацювання для більш точного відображення міжнародних стандартів та забезпечення належної відповідальності за ці злочини.

Злочинам, скоєним в Україні, притаманні ознаки як воєнних злочинів, так і злочинів проти людяності. Це обумовлено тим, що вони відбуваються не лише в контексті триваючої війни, але й з наміром завдати значної шкоди цивільному населенню. Страта цивільних осіб, тортури, примусова депортація дітей до Росії, широкомасштабне руйнування цивільної інфраструктури, обстріли церков, медичних, освітніх та культурних закладів, в яких перебувають цивільні особи, навмисне знищення українських міст та сіл, відеозаписи страт беззбройних солдатів – далеко не повний перелік воєнних злочинів та злочинів проти людяності, вчинених Росією проти України. За даними Національної поліції України, з початку війни розпочато понад 139 тис. кримінальних розслідувань за фактами злочинів, скоєних російськими військами та їхніми колаборантами, 123, 5 тис. з яких кваліфіковані як воєнні злочини. Більшість з цих злочинів містять ознаки злочинів проти людяності [8].

Важливо покарати винних за всі злочини, скоєні в Україні. Для цього необхідно використати всі наявні національно- та міжнародно-правові інструменти. Основні міжнародно-правові механізми забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні наведені в табл. 1.

Варто зазначити, що вирішальну роль у притягненні до відповідальності за скоєння воєнних злочинів і злочинів проти людяності на території України відіграють національні органи досудового розслідування та суди. Досудове розслідування воєнних злочинів покладається на Службу безпеки України. Розгляд справ, пов'язаних із такими злочинами в Україні здійснюють суди загальної юрисдикції з дотриманням загальних правил територіальної підсудності [4].

Таким чином, міжнародно-правові механізми, наведені в таблиці 1, як і національно-правові інструменти, мають важливе значення у забезпеченні відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні. Завдяки співпраці з міжнародними організаціями та судами, Україна має можливість залучати додаткові ресурси та експертів, що сприяє фіксації та розслідуванню злочинів. Однак існують проблеми, які ускладнюють реалізацію цієї відповідальності та ефективну взаємодію з міжнародною спільнотою. На сьогоднішній день такими проблемами є:

- *відсутність у Кримінальному кодексі України окремої категорії злочинів проти людяності*, яка призводить до того, що українські правоохоронці кваліфікують такі діяння, як насильство і тортури цивільних осіб на окупованих територіях, за статтями загальнокримінального характеру. Це не лише спотворює сутність злочинів, але й ускладнює документування та підготовку матеріалів для міжнародних судів;

- *недостатня технічна та ресурсна база для фіксації злочинів*. Брак сучасних технологій для збору доказів та експертного аналізу негативно впливає на якість розслідувань;

- *відсутність програми захисту свідків та постраждалих*. Люди, які стали жертвами або свідками воєнних злочинів, часто бояться свідчити через загрозу переслідування;

- *недостатня обізнаність населення*. Часто постраждалі особи не знають, куди звертатися, як подати свідчення або заявити про порушення;

• *політичні перешкоди на міжнародному рівні.* Росія, як постійний член Ради Безпеки ООН, блокує багато ініціатив, що ускладнює створення спеціальних міжнародних трибуналів або реалізацію санкцій [13].

Таблиця 1. Міжнародно-правові механізми забезпечення відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні

Міжнародно-правові механізми	Значення
Міжнародний кримінальний суд (МКС)	Міжнародний орган кримінального правосуддя, заснований Римським статутом, який є одним із ключових механізмів переслідування воєнних злочинців, а також осіб, які вчинили злочини проти людяності та геноцид. Суд притягує до відповідальності осіб за такі діяння, як вбивства, катування, насильницькі зникнення та напади на цивільне населення. В серпні 2024 року Верховна Рада України ратифікувала Римський статут МКС, завдяки чому розширились можливості для розслідування воєнних злочинів і злочинів проти людяності, скоєних на території України, а також забезпечило тіснішу співпрацю з міжнародною спільнотою у встановленні справедливості та притягненні винних до відповідальності
Міжнародний суд ООН (МС ООН)	Головний судовий орган ООН, створений в 1945 році, який займається спорами між державами та забезпечує дотримання державами їхніх міжнародних зобов'язань. В лютому 2022 року Україна подала до Міжнародного суду ООН позови проти Росії з вимогою про притягнення до відповідальності за спотворення поняття геноциду для виправдання агресії та негайного припинення війни. МС ООН не є кримінальним судом, однак відіграє важливу роль у визначенні відповідальності держав та забезпеченні притягнення до відповідальності за незаконні дії під час війни
Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)	Міжнародний судовий орган, який є важливим механізмом притягнення держав до відповідальності за порушення прав людини. В ньому можуть розглядатися випадки, коли дії однієї держави (наприклад, Росії) порушують Європейську конвенцію з прав людини. З початку повномасштабного вторгнення Україна подала ряд позовів проти Росії до ЄСПЛ за порушення, вчинені під час війни, в тому числі, за злочини проти цивільного населення
Організація Об'єднаних Націй (ООН)	Міжнародна організація, яка через свої органи (Рада Безпеки та Генеральна Асамблея), відіграє важливу роль у врегулюванні кризи в Україні. Не дивлячись на те, що можливості Ради Безпеки вживати заходи обмежені через право вето Росії, Генеральна Асамблея ООН та інші механізми, такі як спеціальні доповіді та місії зі встановлення фактів, допомагають посилити міжнародний тиск на порушників і підтримують ініціативи з притягнення їх до відповідальності

Джерело: розроблено автором за даними, наведеними у [9–12].

Вирішення зазначених проблем потребує здійснення наступних заходів:

• *внесення змін до національного законодавства.* Внесення до ККУ категорії злочинів проти людяності та уточнення норм щодо воєнних злочинів забезпечить точнішу юридичну кваліфікацію таких діянь;

• *модернізація технічної бази.* Необхідне забезпечення правоохоронних органів сучасним обладнанням для збору доказів, створення цифрових баз даних для документування воєнних злочинів. Слід зазначити, що для належної фіксації та документування воєнних злочинів і злочинів проти людяності, вчинених в Україні, в 2022 році було створено єдиний ресурс – warcrimes.gov.ua, який дозволяє громадянам подавати свідчення, а слідчим – систематизувати інформацію для подальшого використання в національних і міжнародних судах [14];

• *розробка та впровадження програми захисту свідків і постраждалих.* Забезпечення конфіденційності, психологічної та юридичної підтримки є дуже важливим для жертв і свідків воєнних злочинів [5];

• *інформаційні кампанії для населення.* Необхідне створення освітніх програм та гарячих ліній, які інформуватимуть громадян про їхні права, механізми захисту та способи подання заяв про злочини;

- посилення міжнародного тиску. Посилення міжнародного тиску потребує залучення якомога більшої кількості держав та міжнародних організацій до підтримки України, а також створення нових коаліцій для подолання політичних перешкод;

- створення Спеціального трибуналу. Питання створення Спеціального трибуналу для розслідування та притягнення до відповідальності за злочини агресії, воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид, вчинені під час війни, є одним з актуальних в Україні [15]. Спеціальний трибунал дозволить подолати обмеження юрисдикції Міжнародного кримінального суду і забезпечити належний розгляд справ топ-посадовців, які несуть відповідальність за злочини. Спеціальний трибунал також сприятиме посиленню міжнародного правосуддя та встановленню історичної справедливості. Для реалізації цієї ініціативи необхідна активна дипломатична робота України із залученням підтримки міжнародних організацій і держав, а також створення нормативно-правових умов для діяльності трибуналу [6].

Вирішення зазначених проблем сприятиме ефективнішому забезпеченню справедливості для жертв, зміцненню верховенства права в Україні та встановленню міжнародної відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності.

6. Висновки

За результатами нашого дослідження встановлено, що міжнародно-правові механізми, включаючи діяльність Міжнародного кримінального суду, Міжнародного суду ООН та Європейського суду з прав людини, відіграють важливу роль у притягненні до відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини та злочини проти людяності на території України. Водночас, незважаючи на існуючі механізми, їх ефективність у досягненні справедливості для жертв та покаранні винних обмежена низкою проблем, серед яких прогалини в національному законодавстві, технічні та ресурсні обмеження, відсутність програм захисту свідків і постраждалих, а також політичні перешкоди на міжнародному рівні. Для подолання цих викликів необхідно вдосконалити національні законодавчі та міжнародно-правові механізми, посилити технічне забезпечення правоохоронних органів, а також активізувати міжнародну дипломатичну співпрацю, що сприятиме покаранню винних та зміцненню міжнародного правопорядку.

References

1. Repetskyi, V. M., & Lysyk, V. M. (2009). Poniattia ta oznaky voiennykh zlochyniv [The concept and features of war crimes]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*, (1), 120–125. Retrieved from https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/amp_2009_1_15.pdf (in Ukrainian).
2. Pidubna, M. V. (2016). Voienni zlochyny v kryminalnomu pravi Ukrainy [War crimes in the criminal law of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, (40), 2, 98–101 (in Ukrainian).
3. Stefanchuk, M. (2023). Zlochyny RF v Ukraini: vyklyky prytyahennia vynykh do vidpovidalnosti [Crimes of the Russian Federation in Ukraine: Challenges of bringing perpetrators to justice]. *Natsionalna asotsiatsiia advokativ Ukrainy*. Retrieved from <https://unba.org.ua/publications/8055-zlochyni-rf-v-ukraini-vykliki-prytyagnennya-vynnih-do-vidpovidalnosti.html> (in Ukrainian).
4. Kolchynska, K. (2023). Zlochyny proty liudianosti v Ukraini: vidminnist vid voiennykh zlochyniv ta problematyka prytyahennia do vidpovidalnosti [Crimes against humanity in Ukraine: The difference from war crimes and the issue of accountability]. *GOLAW*. Retrieved from <https://golaw.ua/ua/insights/publication/zlochyni-proti-lyudyhanosti-v-ukrayini-vidminnist-vid-voiennih-zlochyniv-ta-problematika-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti/> (in Ukrainian).
5. Kravchenko, S. (2022). Nyni aktualizovalosia pytannia shchodo zakhystu prav poterpilykh u kryminalnykh provadzhenniach, pov'iazanykh iz rosiiskoiu ahresiieiu [The issue of protecting the rights of victims in criminal proceedings related to Russian aggression has become relevant]. *Sudova vlada Ukrainy*. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1302244/> (in Ukrainian).
6. Ilika, M. (2024). Stvorennia Spetsialnoho trybunalu shchodo zlochynu ahresii proty Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Creation of a Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine: Problems and Prospects]. *Chernivtsi Law School*. Retrieved from <https://law.chnu.edu.ua/stvorennia-spetsialnoho-trybunalu-shchodo-zlochynu-ahresii-proty-ukrainy/> (in Ukrainian).

7. Verkhovna Rada Ukrainy. (1998). *Rymskiyi statut Mizhnarodnoho kryminalnogo sudu* [Rome Statute of the International Criminal Court]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (in Ukrainian).
8. Holovne upravlinnia Natsionalnoi politzii u misti Kyievi. (2025). Zlochyny, vchyneni viiskovymy RF pid chas povnomasshtabnoho vtorhnenia v Ukrainu (stanom na 13.01.2025) [Crimes committed by Russian military personnel during the full-scale invasion of Ukraine (as of 13.01.2025)]. Retrieved from <https://kyiv.npu.gov.ua/news/zlochyny-vchyneni-viiskovymy-rf-pid-chas-povnomasshtabnoho-vtorhnenia-v-ukrainu-stanom-na-13012025> (in Ukrainian).
9. Ukrinform. (2024). Ukraina ratyfikovala Rymskiyi statut: u chomu vazhlyvist ta mozhlyvosti [Ukraine ratified the Rome Statute: Importance and opportunities]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3898016-ukraina-ratyfikovala-rimskij-statut-u-comu-vazhlyvist-ta-mozhlyvosti.html> (in Ukrainian).
10. Pravo. (2022). Mizhnarodnyi Sud Spravedlyvosti OON vs. Mizhnarodnyi Kryminalnyi Sud – u chomu riznytsia [International Court of Justice vs. International Criminal Court – what is the difference?]. Retrieved from <https://pravo.ua/mizhnarodnyi-sud-spravedlyvosti-oon-vs-mizhnarodnyi-kryminalnyi-sud-u-chomu-riznytsia/> (in Ukrainian).
11. Sudova vlada Ukrainy. (2023). V Yevropeiskomu Sudi z prav liudyny vzhe bahato pozoviv, yaki stosuiutsia viiny RF v Ukraini – suddia YeSPL vid Ukrainy [There are already many lawsuits related to the war of the Russian Federation in Ukraine in the European Court of Human Rights – ECHR judge from Ukraine]. Retrieved from <https://court.gov.ua/press/interview/1510856/> (in Ukrainian).
12. Tsentr bezpekovykh doslidzhen "SENS". (2023). Rol Rady Bezpeky OON u pidtrymtsi mizhnarodnoho myru ta bezpeky v suchasnomu sviti ta otsinka yii efektyvnosti na prykladi Ukrainy [The role of the UN Security Council in maintaining international peace and security in the modern world and assessing its effectiveness in the case of Ukraine]. Retrieved from <https://censs.org/rol-rady-bezpeky-oon-u-pidtrymtsi-mizhnarodnoho-myru-ta-bezpeky-v-suchasnomu-sviti-ta-otsinka-yii-efektyvnosti-na-prykladi-ukrayiny/> (in Ukrainian).
13. Ukrainska Helsinska spilka z prav liudyny. (2022). P'iat problem na shliakhu pokarannia voiennykh zlochynstiv. Shcho proponuiut suddi, prokurory ta advokaty? [Five problems on the way to punishing war criminals. What do judges, prosecutors, and lawyers propose?]. Retrieved from <https://www.helsinki.org.ua/articles/p-iat-problem-na-shliakhu-pokarannia-voiennykh-zlochynstiv-shcho-proponuiut-suddi-prokurory-ta-advokaty/> (in Ukrainian).
14. Gov.ua. (2022). Holovna platforma zboru dokaziv zlochiniv RF v Ukraini - warcrimes.gov.ua [The main platform for collecting evidence of Russian crimes in Ukraine - warcrimes.gov.ua]. Retrieved from <https://www.rv.gov.ua/news/golovna-platforma-zboru-dokaziv-zlochiniv-rf-v-ukrayini-warcrimesgovua> (in Ukrainian).
15. Biloshkurskyi, M., & Kobko-Odarii, V. (2023). Suchasne rozuminnia katehorii «henotsyd»: Na prykladi ukrainskoho narodu [Modern understanding of the category “genocide”: The case of the Ukrainian people]. In *Materialy konferentsii MNL “Rozvytok suchasnoi nauky: aktualni pytannia teorii ta praktyky” – Proceedings of the conferences of the YSL “Development of Modern Science: Topical Issues of Theory and Practice”* (November 17, 2023, Lviv). (pp. 167–171). Youth Scientific League. <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/525> (in Ukrainian).